

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 10

1 Սկսականքեր 1898

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՆՏԱՐԱՆ.

ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

Պատկեր մեծ ճառարների թիվ 20

1898

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

—==—

- 1 Անանիա Նարեկացի.
- 2 Գուր .
- 3 Այլ եւ այլք .
- 4 Աստղաբաշխական .
- 5 Յայտնութիւն Աստուածային .
- 6 Օրէնսդրութիւն Օսմանեան ըստ ծիսի Անաճիտայ.
- 7 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻՐԱԾԻ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՐԻԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

ԻճՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻՒ 10

1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1898

ԱՆԱՆԻԱ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

(Շարունակութիւն տես թիւ 9)

Ձոր օրինակ երկիրն՝ յորժամ աղմուս լինի՝ ոչ կարէ բղխել ջուր յստակ եւ սրբահամ, այլ լինի ծանրահամ եւ ժանկալից. այսպէս յախտալից սրտէ աղօթք՝ խոտան երեւին, որպէս եւ փարիսեցւոյն : Եւ դարձեալ եթէ կամիս որ խոնարհի Աստուած յաղօթքն քո, զուրուք հոգի դատախազ մի՛ առնոյր. վասն որոյ ասէ մարգարէն Անբակում. « Վա՛յ որ արբուցանէ ընկերի իւրում հրապոյրս պղտորս եւ ճանապարհս կասկածաւորս » : Եւ զայս իմացիր որ բազումք արարին աղօթս, եւ մատուցին պատարագս, եւ ի տեղիս տեղիս ոչ հաճեցաւ Աստուած : Մատոյց Աբէլ Պատարագ Աստուծոյ ի սուրբ սրտէ, եւ ընկալաւ Աստուած. իսկ ի Կայենին՝ ոչ հաճեցաւ. վասն զի նախանձն ի սրտին էր : Եւաց եւ Նսաւ, այլ վասն զի ատեւ լուծիւն ի սրտին էր, ոչ եհաս օրհնութեանցն : Ասաց Մեղան Դաւիթ ի բոլոր սրտէ. առ ժամայն ասաց Մարգարէն. « Տէր եթող զմեզս քո » : Ասաց Մեղան եւ Սաւուղ, այլ վասն զի ոչ էր ի կատարեալ կամաց, ոչ ընկալաւ Սամուէլ Մարգարէն այլ ասէր. « Պատառեսցէ Աստուած ի քէն զթագաւորութիւն

քո » : Բերին Աստուծոյ ընծայ եւ ժողովուրդն, այլ ասէր Երեմիա բանիւ Աստուծոյ . « Ընդէր բերէք ինձ խուռնկա ի Թարսսէ եւ կինամոն յերկրէ հեռաստանէ . նախ լուս գտիրա քո , եւ ապա ընկալայց զայդ ի ձեռաց քոյ » : Աղօթէին եւ Հրէայքն . այլ ասէր Մարգարէն . « Յորժամ համբառնայցէք զձեռս ձեր, զարձուցից զերեսս իմ ի ձէնջ, եւ թէ յաճախիցէք յաղօթս, ո՛չ լուայց ձեզ » : Եւ վասն պահոց նորա ասէ . « Ո՛չ զայդպիսի պահս ընտրեցի ասէ Տէր » : Արք երկու ելին ի տաճարն կալ յաղօթս . Փարիսեցին եւ Մաքսաւորն . ի Մաքսաւորին աղօթքն հաճեցաւ Աստուած, վասն խոնարհութեան . զՓարիսեցոյն ոչ ընկալաւ վասն հպարտութեան : Պահեցին կուսութեամբ եւ յիմար կուսանքն այլ վասն զի անընտրող արարին, ոչ մտին յառազասան : Կոչեաց Սիմոն զՏէրն ի տուն իւր . այլ ոչ զիտաց ընտրողութեամբ ընդունիլ . վասն որոյ մեղադիր լինէր ասելով . « Մաի ի տուն քո ջուր ոտից իմոց ոչ ետուր » . իսկ զպոռնկէն դռնութիւն մատուցանէր ասելով . « Զսաս իմ , եւ զղլուխս իմ իւղով անուշիւ օձ, վասն որոյ թողեալ լիցին ամա մեղք իւր՝ զի յոյժ սիրեաց զիս » :

Արդ ո՛վ եղբայր պատուական, ըստ խնդրոյ քում արժան է ինձ տալ պատասխանի . վասն զի վերադոյն խնդրեցեր դատունել զարտասուս, վասն որոյ ո՛չ էր պիտոյ զրիւ քեզ եթէ յաղօթս կաց, եւ սաղմոս ասա յաճախ . զի այդ հասարակաց է, եւ դու հանապազ ստնես . այլ ես զընչութիւն եւ զարուեստն ցուցից քեզ . որ ի բաղմաց ծածկեալն է , մանաւանդ ծուլացելոցն : Տեսանե՞ս, սրչափ ընտրութիւն պէտք են առաքինութեան յորս հաճի Աստուած . քանզի սրչափ վասն առաքինութեան ջանոյ ոք, այնչափ վասն ընտրութեան պարտ է ջանալ . որ զհաճոյն Աստուծոյ կարէ առնել : Վասն որոյ ասէ Տէրն . « Զգո՛յճ լերուք ողորմութեան » , եւ պահոց եւ աղօթից ձերոց : Զոր օրինակ աման ինչ իրաց՝ յորժամ կծեալ եւ աղտեղեալ լինի, թէպէտեւ ցանկալի կերակուր արկանեն՝ ախորժելով ընդունին . այսպէս քո աղօթքն եւ արտասուքն կերակուր են Աստուծոյ . զհոգիդ մաքրեա՛ յաղտից . յայնժամ որպէս ասէ Մարգարէն, « Մինչ չեւ քո աղօթեալ՝ տոտայէ . անաւասիկ հասեալ կամ » : Իսկ եթէ յանցանաց ո՛չ զգուշանաս , այլ անպատրաստաբար ի խօսել եւ ի բամբասել, ի բարկանալ , ի յատել, ի չողմոզել, ի հպարտանալ, յայնժամ եւ աղօթքն խոտան երեւին առաջի Աստուծոյ :

Զոր օրինակ աղքատ ոք երթայ ի դուռն իշխանի, խնդրելով ողորմութիւն, զոմանա ի ծառայից նախատէ եւ զոմանս անիծանէ, յայնժամ հալածեն ի զրանէն եւ ասեն. որո՞յ պարտ է լսել. աղաչանաց քոյ եթէ դատախազիցդ : Այսպէս եւ զու, յորժամ աշխատիս եւ առնուս չնորհս աղօթից՝ երկայնամիտ եւ համբերող ողի ստացիր . որ վարքդ բանիցդ վկայէ . իսկ եթէ խօսիս խոնարհութեամբ եւ վարքդ բարձր եւ ամբարհաւած, անտի զի՞նչ օգտիցիս : Եւ որպէս զերեւելի վարքդ ուղունդես, զպահս եւ զաղօթս, զաշխատութիւն եւ զանճնչասիրութիւն, այսպէս զաներեւոյթ վարքդ ուղղեալ . հեզ, խոնարհ, սիրուն, անոխակալ, ողորմած : Եւ որպէս զու յԱստուծոյ խնդրես ողորմութիւն, այնպէս եւ զու պարտիս լինել ողորմած . քանզի յորժամ աղքատն ի քէն խնդրէ զողորմութիւն, եւ ոչ ողորմիս, ապա զու մատուցեալ առ Աստուած խնդրել ողորմութիւն, այսպէս ասէ . Եւ ի քէն ժաեցայ եւ զու ինձ ոչ ողորմեցար . զիմիդ ես քեզ ողորմեցայց : « Քանզի զոր արարէք միում . . ի փոքրկանց՝ ինձ արարէք : » Մատթ. ԻԵ. 40 :

Եւ բերանոյ քո որպէս Եկեղեցոյ զգուշացիր . զի որպէս յեկեղեցին ոչ այլ ինչ անօթ մուծանել հրամայէ՝ բայց միայն անօթ սպիտակ իւրոյ, այսպէս եւ զու՝ յամենայն տեղի խօսից պատրաստես . որպէս եւ զրեալ է (Առակ. ԼԱ. 8) . « Բաց զերան քո բանիւ Աստուծոյ » . յայնժամ աղօթք քո եւ արտասուք՝ որպէս նուէր մատչի առաջի Աստուծոյ :

Արդ քանզի տաաջի եղեալ եմ ի բանս յաղաղս զղջման՝ եթէ ո՞րպէս հասցուք չնորհին, դարձեալ՝ յորժամ կամիս արտասուել եւ միտքդ քարացեալ լինի, զու այսպէս պատճառ արա՛ւ . Զոր օրինակ գայ ձմեռն, եւ ի խստաշունչ սառամանհացն խամրեալ մեռանին բոյսք ամենայն, եւ ծաղիկք եւ դարաստանք, իսկ Դու Ամենակալ, ի ժամանակի դարնայնոյ ցօղես անձրեւ, եւ առաքես զՎերմութիւն հարաւոյ, հալին սառնամանիք ձմերայնոյ, յառնեն դարձեալ ի մեռելոց եւ նորոգին վայելչութիւնք ծաղկացն, գոյն առեալ, ի հողոյ՝ իւրաքանչիւր զնոսն արձակէ . նոքա ոչ են կենդանիք . եւ ոչ աղաչել զքեզ զնոսն արձակէ . նոքա ոչ են կենդանիք . Դու ի կամաց քոյ առկարող են վասն նորոգմանն իւրեանց . Դու ի կամաց քոյ առնես զարուս եւ նորոգես : Իսկ ես կենդանի գոլով, եւ ստեղծեալ ի քէն պատկեր քո, մեղանչելով յաճախ, արարի ինձ ձմեռն խստաշունչ, եւ խամրացան ծաղիկք առաքինութեան իմոյ : Այժմ աղաչեմ Բոլորեար, արա՛ւ ինձ գարուն հոգեւոր .

հայեան զսառնամանիս մեղաց իմոց . ցօղեան ի սիրտ իմ անձրեւ ողորմութեան . առաքեան զՅերմութիւն . հաւատոց յերկիւզի քո ի հօգի իմ . որ հաներ զՅուրն ի վիմէն . արան զսիրտ իմ ընդունարան արտասուաց :

Դանձեալ զոր օրինակ նկարագրէ ոք ի տախտակի զպատկեր թագաւորի . եւ տեսեալ թագաւորն զպատկերն իւր հնացեալ եւ աղտեղեալ յանարգութեան , վերստին նորոգէ ըստ առաջին նմանութեան , այսպէս եւ ես Արարիչ , ստեղծեալ ի քո պատկերդ՝ հնացուցի մեղօք . այժմ նորոգեան բարերար ըստ մեծի ողորմութեան քում : Զոր օրինակ անասուն կապեալ ի դաւիթ Տեառն իւրոյ , յորժամ տեսանէ զՏէրն իւր՝ բառաչէ ընդդէմ նորա , եւ տէրն զթացեալ հրամայէ դարման արկանել , այսպէս եւ ես Տէր իմ , դեգերեալ ի գաւիթս քո ակն ունելով ողորմութեան : Զոր օրինակ ել աղանինն ի տապանէն , եւ չրջեալ ընդ համասարած ջուր ջրհեղեղին՝ եւ ոչ գտեալ հանգիստ ոտից իւրոց՝ դարձաւ անդրէն ի տապան իւր . իսկ Նոյ զթացեալ ընկալաւ ի տեղի իւր ? Այսպէս եւ ես Արարիչ , ելեալ ի սուրբ Եկեղեցոյ քո չրջեալ ընդ տարբերութիւն կենցաղոյս , եւ ոչ գտեալ հանգիստ ողոյս , դարձայ վերստին առ քո բարերարութիւնդ . ընկալ զիս ըստ մեծի ողորմութեան քո : Եւ որպէս երկուց պարտապանացն չնորհեցեր , միումն հինգ հարիւրն եւ միւսումն զյիսուն , այսպէս եւ ես , Արարիչ , պարտապան եմ քեզ բիւր քանքարոյ . եւ ոչ ունիմ զործս բարիս զի հատուցից . արդ չնորհեալ եւ ինձ ողորմութիւն քո : Եւ եթէ Անիրաւ Դատաւորն դատ արար այրոյն , իսկ Դու Արդար Դատաւոր , դատ արան ինձ եւ փրկեան զիս յոսոխէն սատանայէ : Այրն որ իջանէր յերուսաղէմէ յերիքով , եւ անկաւ ի ձեռս աւազակաց եւ վիրաւորեցաւ . իսկ Սամարացին զթացեալ պատեաց զվէրս նորա , եւ դարմանեաց զնա . . իսկ ես անկեալ ի ձեռս սատանայի եւ վիրաւորեալ հոգւովս , բժշկեան զիս արարիչ , ըստ քո մեծի ողորմութեանդ :

Որդին Անառակ , որ ել ի հայրենի խնամոցն , հետեւեցաւ խողաբոյծ կերակրոցն . իսկ յորժամ դարձաւ՝ պատժոց էր արժանի . այլ Դու յաղթեալ ի հայրենի զթոյգ ընդ առաջ ընթացեալ համբուրեցեր . եւ առաջին պատմութեանաւ զարդարեցեր . մատանի ի ձեռս եւ կօշիկ յոտս , զպարարակն զեներ , եւ զսեղանն զարդարեցեր . եւ զհրեշտակս յուրախութիւն շարժե-

ցեր. արդ Տէր, եւ ես ելեալ ի քո սուրբ հաճոյիցդ, եւ կացեալ
անառակութեամբ, դարձայ վերստին առ քո բարերարութիւնդ.
ընկալ զիս մարդասէր ի տուն հայրենի :

Այլք զանդամաւոյձն բերին առաջի քո . ինքն զքեզ ոչ
աղաչեաց , իսկ դու յայլոց հաւատոց ողորմեցար նմա, եւ ա-
սացեր, « Թողեալ լիցին քեզ մեղք քո . արբ' առ զմահիճս քո
եւ դնա' » . իսկ ես մահճօք մարմնոյս բարձեալ զհողիս անդա-
մաւոյձ, եւ բերեալ առաջի քո . արդ բժշկեալ բարերար, վասն
մեծի ողորմութեան քո :

(Շարայարեկի)

ԳՐԻԳՈՐ Վ. ԱՇԸԳԵԱՆ

Աստուածութեան ծոցէն դու սլացած նըշայ սիրարոյր,
Եւ մարդկութեան երկնաւաճ, երկնաբունիչ հրրասլոյր,
Ստուերին մէջ դու լսպտեր, փրշերու մէջ դու ծաղիկ,
Արտասուաց մէջ դու ժրպիտ, ողբոց մէջ երգ խաղաղիկ

Որքան նակաստ տօբահար, անյոյս, անլոյս, անգեփիւռ .
Որքան սրտեր մարմնաճ հազար վշտէ, յոյզէ բիւր .
Որքան աչեք ամպամած, արտասուալից եւ անո՛ւք . . .
Որքան հոգիք պաշարուած անյաղրելի անձկանօք,

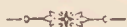
Քեզ ակն՝ ունին, որպէս տկար ծաղիկն անցօղ՝ բաժակէն ,
Որպէս բռնական արգիլուած՝ խր ոսկեղէն վանդակէն,
Որպէս սիւզէն անշօշափ՝ անծուփ լնակն ցաւալի :

Տառապիլն, ախ, է յաւեւ մարդուն բաժին սոսկ տոկուն ,
Սակայն, ո՛վ գուր, գերդ մրուայլ արփելոյն շողէն դառնայ նկուն
Միայն բուրումի, — սէր եւ սիրտ, յոյս, լոյս եւ կեանք — ծաւալի :

ՈՐՄԻՋԴՈՒԽՏ

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

ՊԱՐՍԻԿ ԱՏՐՈՒՇԱՆՆ ԵՒ ՆԱԻԹ

Պագոսի կայրանաքն. — Դիպուածով ձեռքս անցաւ
Հոնորայի Արքայական Ընկերութեան փիլիսոփայական Յիշա-
տակարանաց հատոր մը . մէջը՝ ի Պարս մշտնջենաւոր կրակ
վերնադրով Պ. James Moumseyի՝ ռուսական բանակին բժշկին
յօդուածն կար, 1748 ապրիլ 20ին նոյն ընկերութեան ընծայ-
ուած : Նախկին զարբէ է Վեր այդ նիւթին գործածութեան
վրայ մանրամասնութիւններ կան :

Առաջին բառերուն ընթերցմամբն՝ յիշեցի կրակապաշտ
Պարսիկն :

« Ապրքերոն թերակղզւոյն Գեբրաց պաշտած կրակն նոյն-
պէս գետնէն կ'ելլէ . Պարսուն 20 մղոն հեռու է , Կասպական
ծովէն դրեթէ 3 մղոն : Գետինն աղառածուտ է , երեսն հողոյ
թեթիւ խաւ մը ծածկելով :

Եթէ ափ մը գետինը փորենք եւ կրակ տանք՝ իօկոյն բոյն
կ'արծարծի . անընդհատ կը վառի , մինչեւ որ արտաքուստ խա-
ւանարար արդելք պատահի :

Տեսակ մը հող կայ՝ դրեթէ երկու մղոն տարածութեամբ,
ուր իջեւաններ կառուցած են , գիշեր ցերեկ վառելով գետնէն
բխած ողին՝ կը լուսաւորուին : Ամենէն նշանաւորն է չորս ոտ-
նաչափ խորութեամբ եւ տասնուչորս տասնչափ լայնութեամբ
հորն : Այդ իջեւաններու մէջ տասնուերկու քուրմեր եւ բաղ-
մաթիւ կրակի պաշտօնեաներ կան , որք թուի թէ իրենց հին
աւանդութեանց համեմատ անչէջ կը պահեն միշտ այդ ամենա-
ծախ կրակն :

Հնուց միայնած կամարակապ շէնքեր են , ճաթառած
պարիսպներ , բաւական է լոյս մը մօտեցունել այդ ճեղքերուն՝
եւ ահա բոյն կը ծաւալի տմեն կողմ , այլ մարերն գժուարին
չէ : Յատուկ հորեր բացած են գիշեր ցերեկ մշտավառ , որով
ջերմութեան կարօտ չեն . իսկ լուսաւորուելու համար՝ ծակ ե-

ղէգներ կը մխեն գետինն եւ ծայրը լոյս մը մօտեցունելով կը վառեն. սպիտակ է լոյսն, եւ որչափ ուզեն կը վառի. մարելու համար յատուկ թիթեղէ խուփեր պատրաստած են, կնդղածեւ, վրանին ծածկելու յարմար :

Մերձակայ տեղերէն բերուած քարերն կրի վերածելու համար՝ գետինը կը փորեն եւ հոն կը զիգեն զանոնք, յետոյ լոյսը մօտեցունելով կրակ կուտան, եւ բոցն ճարճատելով կը տարածուի : Երեք օր այսպէս վառելէն յետոյ կիրն պատրաստ է : Բոցէն ալ ոչ ծուխ կ'էլլէ եւ ոչ հոտ, որչափ ալ մեծ եւ ընդարձակ ըլլայ :

Այս տեղէն մէկ ու կէս մղոն հեռու սպիտակ նաւթի աղբիւր կայ. զիւրավառ յոյժ :

Հողն եւ քարերն զորչախայտ են եւ աղէջրի ճաշակ ունին : Ապսքերոն թերակղզւոյն մէջ աղահանք չստ կան. նոյնպէս աղի լիճ մը կայ՝ որուն ափանց մօտ նաւթի հինգ զանազան աղբիւրներ կան. միայն բժշկական գործածութեանց կը ծառայէ այդ նաւթն : Դեղին է գոյնով, թորեցմամբ ցքի նման պարզ. կուրծքի եւ այլ հիւանդութեանց իբր բուժիչ կուտան ներքնապէս, նոյնպէս եւ արտաքուստ զանազան հիւանդութեանց :

Պաքուի մօտ այնքան յորդ աղբիւրներ կան զի անիւներն կ'օծեն այգու. այլ ամենէն լաւն եւ առատաբուխն Պաքլամի մէջ է. յիսունէ աւելի աղբիւր կայ. ամենէն մեծն օրական յիսուն պաղման, (7 անգլիական լիտր զրեթէ մի պաղմանն) կ'արտադրէ : Մեծ խոխովմամբ կը հոսի աղբիւրն. քսան զրկաչափ է խորութիւնն :

Պաքուի մէջ ջերմութեան համար միայն նաւթն կը գործածուի, այլ որպէս զի լաւ տաքցունէ՝ մոխիր եւ հող կը խառնեն մէջը : Կերակուր եփելու կը ծառայէ, այլ զրեթէ ամենուն մէջ կը թափանցէ այդ անախորժ համն ու հոտ :

Մատակասպարի սարդի մէտաքսն. — Camboué քահանային սեպական զբաղումն է սարդերու հետ ժամանակ անցունել : Վերջերս մատակասպարեան սարդերու հիւսած բժոժն (խողակ) քակեց եւ սքանչելի մետաքս գտաւ : Իր գիւտն առաջարկեց անգամ մը օղընտելական Ընկերութեան՝ սակայն ապարդիւն մնաց : Այսօր սկսած են գործադրել այդ շահադիտական փորձերն, արդիւնքն աննպաստ չերեւիր :

Գաղղիական Temps լրագիրն հետեւեալ տեղեկութիւններն կը հաղորդէ. այլ մոռցած կը թուի այդ Քահանային յիշատակն՝ որ առաջին անգամ իր փորձերով հասարակաց միտքն արթնցուց:

« Արուեստից մարզանքն սկսած է իրեն ձեռքին մէջ նոր միջոցաւ հնարադէտ շահագրաւում մը տեսնել, դաղթականութեան նպատաւոր գործ մը, սարդի մետաքսի մանարաններ հաստատելով: Սովորական տեսարանն է. բազմաթիւ սարդեր կարգաւ շարուած են, կոնակներն դէպ ի վար դարձուցած, նազուզներն (dévoloir) անոնց յետոյքէն կը քաշեն փայլուն դեղին կարմրորակ մետաքսն, 16 մեղրէ մինչեւ 40, իւրաքանչիւրէն: Երբ կը հատնի՝ կը կտրեն թելն. իսկ սարդն այլ եւս անարգել կը վաղէ պատէն վեր իր սովորական անկիւնն. ուր ձգած ոտտայնին վրայ խմբուած մեղուկներու եւ ճանճիկներու վրայ սովալլուկ կը յարձակի:

« Սարդէն ելած մետաքսն լորձնային հիւթով մը ծածկուած է. վազուկ ջրի մէջէն անցունելով կամ լուալով կը մաքրեն: Դիւրաւ կը հիւսուին մաքրուելէ յետոյ. այլ ղի դիւրարեկ են՝ ութոյր կ'ընեն պահոնջուած զօրութիւնն սալու համար: Այս նոր հիւսուածքն որ մետաքսէ չափ աւելի թեթիւ է՝ առ ոյժմ օգտաւորիկ դունտերուն արտաքին պատեանին վրայ իբր պահպանող յանցաթել կը դորձածուի:

ԵՐԿՐԱՅԱՆԱԿԱՆ. Երկրագնտիս մակերեսոյքն. — Պ. Կ. Wayner գերման նշանաւոր Երկրագիրն վերջերս հրատարակեց Երկրիս մակերեսութիւն վրայ կարեւոր գրութիւն մը: Հինգ դասի կը բաժնէ ուսուցիչն զայդ. փոխանակ երեքն որ չատերէն ընդունուած էր մինչեւ այսօր:

1° Բարձրադէտ մակերեսոյքն երկրիս երեսին 6% կը գրաւէ. այն հողերն են որ ծովու երեսէն 1000 մեղրէ աւելի բարձր են: Միջին բարձրութիւնն 2200 մեղր է այս դետին:

2° Յամաքային դարատափ. որոյ բարձրութեան չափն է 1000 մեղրէ 2000. Երկրագնտիս 28,3% մակերեսն է այս, միջին բարձրութիւնն է 250 մեղր:

3° Յամաքային առփնակ. Որու բարձրութեան չափն է ծովու երեսէն վեր 200 մեղր, եւ 2300 ծովու երեսէն վար, Երկրագնտիս 9% մակերեսն կը գրաւէ. միջին խորութեան չափն է 1,300 մեղր:

4⁰ Ծովային դարատափ. Որու խորութիւնն է 2300էն մինչեւ 5000 մեղր : Երկրի մակերեսին 53,7% մասն կը ձևացունէ. միջին խորութեան չափն է 4,100 մեղր :

5⁰ Անդնդային մակերեսոյր. վերջին բաժանումն ըստ ուսուցչիս՝ կը պարունակէ 5000 մեղր խորութիւնէ սկսեալ աւելին. 3% Երկրի մակերեսն կը ծածկէ. միջին խորութեան չափն մինչեւ 6000 մեղր հասնելով :

Ըստ Պ. Waynerի Երկրագնդի կեղեկն միջին հաշուով մակերեսութի հաւասարութիւնն պիտի գտնուի՝ այժմեան ծովերու երեսէն 2300 մեղր վար :

ԲՆԱԽՈՍԱԿԱՆ. Ծգրիքներու երգին արուեստական ջափակցութիւնն. — Ծգրիթներն ճպտաներու ընկեր՝ այլ ոչ անոնց չափ ձանձրացուցիչ, իրենց երգերուն մէջ ընկերական դաշնակցութիւն մ'ունին. միասին կ'երգեն եւ նոյն չափակցութեամբ : Ամերիկացի գիտող մը այսպէս կը խօսի ծգրիթներու վրայ :

« Ծգրիթներն ոչ թէ ցուցակադիր ջերմաչափ՝ այլ լսողական մասնաչափի տեսակներ են : Երբ օդոյ բարիտառութիւնն 15½ բլայ՝ ծգրիթն ճիշդաւն համարանքն վայրկեանի մէջ 80 է. իսկ 210 ին 120, նոյն տեսողութեան մէջ : Միջին հաշուով իւրաքանչիւր ջերմութեան աստիճանին՝ ունինք 4,8 ճիչէ տուի : Ո գիտէ թէ այդ մանրիկ եւ անմեղ միջատին այդ ճիչն ինչ զաղանիք եւ ինչ օրէնք կը ծածկէ :

Սբանջելի փապուղի մը. — Բիչ տատնէ ի վեր սկսած են Միացեալ Նահանգաց մէջ հոյակապ փապուղի մը բանալ, Գոլորատայի զանազան բովըն իրարու հետ միացունելու համար : Անջրպետող լերանց բարձրութիւնն է 1800 մեղրէ մինչեւ 2000 :

Փապուղւոյն երկայնութիւնն 80 քիլոմեղր պիտի ըլլայ. 4 մեղր բարձր եւ 5 լայն : Կամարակապ պիտի ըլլայ աղիւսով, եւ 950 հրաշէկ լամբար պիտի լուսաւորէ անցըն :

Ամեն 200 մեղրին երկայն օդամուտ անցքեր դէպ ի վերին երեսն բաց օդին պիտի երկարին, օդոյ փոփոխութիւնն ապա հովելու համար :

Փապուղւոյն առհասարակ խորութեան չափն 845 մեղր է. բաց ի Վիկտոր Սիզի քաղաքին մօտ Բայք լերան տակի մասէն՝

որ առ նուազն 2000 մեզր խորութիւն պիտի ունենայ ,
Դժուարին եւ վտանգաւոր այս աշխատութիւն դէթ քսան
տարի պիտի աւելէ : Մինչեւ հիմայ ծանօթ փապուղիքն համե-
մատելով ասոր հետ՝ մուկի համաստ ծակեր կրնանք նկատել
մերիններն :

Գիտութեանց համալսարանի մը մեջ ապահովագրութիւն. —
Հէյտէլպէրկի գիտութեանց համալսարանն իր աշակերտաց հա-
մար եզական արդիւնաւոր նորութիւն մը տրամադրած է :
Որոնք որ՝ աշակերտաց մէջէն՝ Տարրաբանութեան եւ Բնա-
ղիաութեան փորձառական դասերուն կը հետեւին, կամ աշխա-
տանոցին մէջ կ'ըզբաղին, պարտաւոր են ապահովագրուիլ փոր-
ձառական որ եւ է արկածներու դէմ :

Եթէ պատահմամբ տկարանայ աշակերտներէն մին՝ կ'են-
թաղուի փորձերէն վտանգուելով՝ 2500 Քրանդ Զամաթոշակ
կ'ընդունի . իսկ թէ աւելի թեթեւ է արկածն՝ ըստ այնմ
թոշակն կ'որոշուի :

Խառնակ քեյ . — Ճենք եւ Ճարսնք թուի թէ խարդախ
թէյ բաւական մաքուցած են Եւրոպիոյ մէջ : Անցեալներն այդ
կրկին աշխարհներէ Միացեալ Նահանգներն զրկուած թէյէն
5000 տուփ՝ ըստ նոր օրինաց՝ չընդունուեցան Նիւ Յորքի նա-
ւահանգստէն : Ծայրագոյն Արեւելցիք ճարտար միջոցներով կը
ներկեն հասարակ տունկերու տերեւներն ամեն միասակար եւ
սոսկալի դեղերով, կը ձեւեն, կը մլեն, եւ յԵւրոպա կը զրկեն :
Բրիտանիա ոչ միայն այդ տեսակ թէյերուն մուտքն՝ այլ եւ
զործածութիւնն արգիլած է :

Ոչ միայն գին չունին ասոնք այլ եւ առողջութեան մե-
ծապէս վնասակար են :

Ս. Վ. Ն.

ԱՍՏՂԱԲԱՇԽԱԿԱՆ

ԱՍՏԵՂԱՅ ՀԵՌԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔՆ ԶԱՓԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՆՈՐ ԿԵՐՊ ՄԸ

Հաստատուն աստեղաց հեռաւորութիւնքն չափելու համար կամ իրենց հակադիր անկիւննին (parallaxe) որոշելու համար, արդէն ծանօթ երկու կերպ կայ, այսինքն մին չափել երկրիս վեցամսեայ տեղափոխութեանց միջոցին անկիւնը, եւ միւսը լուսոյ շեղման հետզհետէ անկիւնն, որն որ լուսոյ արագութեան երկրիս արագութենէն տասն հազարէն ասելի անգամ շուտ ըլլալն է պատճառն. բայց եւ զիւրին միջոց մը ցոյց տրտի տամ որն որ 10^6 հեռաւորութիւննին նոյն մնացող աստեղաց գործածելու համար այս մեթոան, ունինք նախ երկրիս ծիր խաւարման ըսուած ծրին մակարդակին մէջ գտնուող կամ անկէ քիչ տարբերող աստեղ մը համար, այս համեմատութիւնը, այսինքն մերձագոյն հեռաւորութիւն առ երկիր ստաւել կրկին հեռաւորութեան արեգական առ երկիր այնպէս համեմատի առ մերձագոյն հեռաւորութիւն որպէս լուսոյ սաստկութեանց խոտորնակի քառակուսի արմատ, այնպէս որ ք սեպելով մերձագոյն հեռաւորութիւնը եւ Հ, արեգական առ երկիր հեռաւորութիւնն միջին հաշուով $\frac{p + 2z}{p} = \frac{V''}{V''}$, ս եւ

ս սեպելով լուսոյ մերձագոյն եւ հեռագոյն սաստկութիւնքն, որ ք աստիճանաւ կը նշանակուին, Քանզի ըստ բնադիտական սիդրան լուսոյ սաստկութիւնք, հեռաւորութեանց քառակուսեաց խոտորնակի կը համեմատին, արդ լուսաշափն եւ կատարելագործեալ լուսանկարք, լուսադէտ (spectroscope) գործիք ղիւրաւ կը չափեն որ եւ է լուսոյ աստեղաց սաստկութիւնը, ուստի ունիմք միայն այդ հաւասարութիւնը լուծել, որ է $p = \frac{2zV''}{V'' - V''}$, այսինքն տկար եղած լուսոյ սաստկութեան քառակուսի արմատը երկրիս շրջանագծին հեռաւորութեան կրկնին հետ բազմապատկելու է. այսինքն տրամագծին հետ, եւ բաժնելով երկու զօրաւոր եւ տկար լուսոյ քառակուսի

արմատոց հետ : Եթէ աստղը ուղղահայեաց դիրք մը ունենայ, այն ատեն կ'առնեմք տարբերութիւնն անկեանց : Նոյնպէս ²⁰ հեռաւորութիւնն նոյն եղող երկու կամ աւելի աստեղաց համար այս միջոցն գործածելէ յետոյ հեռաւորութիւնն փոփոխող աստեղաց համար ալ այս միջոցը գործածելու է , քանզի Հ օղակելով սկզբնական անփոփոխ հեռաւորութիւնն եւ հ փոփոխեալներն՝ ունիմք Հ այնպէս կը համեմատի հ ի այլ եւ այլ արժէից ինչպէս փոփոխող լուսոյ ս սաստկութեանը քառակուսի արմատը առ քառակուսի արմատ անփոփոխ սաստկութեան լուսոյ :

Ահա այս կերպով կրնամք փորձել Վահագն կամ Հայկ աստեղ առ երկիր մօտենալը , որով մէկ երկվայրկեանի մէջ ըստ աստղաբաշխից 70 քիլոմետր հեռաւորութիւն կ'ընթանայ . ուստի մէկ օրուան մէջ $70 \times 86400 = 6,048,000$ քիլոմետր եւ մէկ տարուան մէջ առաւել քան 2200,000,000 քիլոմետր կը մօտենայ, եթէ լուսաչափ գործիք ստուգեն զայս, այն ատեն կրնամք նաեւ արեգակնային զրութեան միջոցի մէջ կատարած մէկ երկվայրկեանի ընթացքը որ ըստ ոմանց 16-20 քիլոմետր է հաշուել :

Երկրաչափական միջոցները մինչեւ 0,01 այսինքն մէկ րոպէ հականկեան հարիւրերորդ մասն եղող քանակութիւնն կրցած են որոշել , որով $206,625 \times 100$ անգամ երկրէս առ արեգակն եղած հեռաւորութիւնն հաշուած են : Կը մնայ միայն զիտնալ թէ ո՞ր աստիճան կատարելութեան հասած են լուսաչափ գործիքներն որ մինչեւ որչափ հեռաւորութեան իրենց ազդեցութիւնն յոյց կուտան :

ՏԻԳՐԱՆ Գ. ՍՏԱՄՊՈԼԻՅԱՆ

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ

ՄԱՍՆ Բ. — Գոյութիւն Յայտնութեան

(Շարունակութիւն տես քիւ 9)

Բայց մի քանի դիտողութիւն աւելցնենք ի հաստատութիւն ըսածնուս . 1) Պարոն Ռընսն կը պահանջէ որ Աստուած զիջանի նորոգելու այնչափ բերաւոր հրաշքներ, ուրիշներ ասոնց աւելցնելով , զայնա իրեն արարածներուն քննութեանն ենթադրելու համար : Արդ ո՞ր չտեսներ զյանդգնութիւն պահանջմանս . Աստուած պէտք է որ հնազանդի իր արարածոց իբր կարօտ անոնց ճանաչողութեանն եւ քննութեանն : Աստուած գործած է հրաշքներ, սուած է մարդուս ամէն հարկաւոր միջոցներ զայնս ճանչնալու համար եւ ահա այս բաւական է . մարդուս կ'իյնայ այս միջոցներն ի գործ դնել եւ ճանչնալ եղածներն : 2) Բայց յանդուգն ըլլալէն զատ չէ՞ նաեւ յիշար պահանջմունք մը . որովհետեւ կարելի՞ բան է որ այնչափ անթիւ անհամար հրաշքներ կրկնուին առանց անտեղութեանց : Եւ արդարեւ (ա շատ հրաշքներու կրկնումն Աստուծոյ բարութեան եւ արդարութեան կը հակառակի, որովհետեւ չեն կրնար նորոգուիլ առանց մեղաց եւ անօրէնութեանց նորոգման զոր օրինակ Յիսուսի խաչելութեան ատեն պատահածներն : Բ Շատ ուրիշ հրաշքներ չեն կրնար կրկնուիլ առանց պատմութեանց կարգն չփոթելու եւ խանգարելու , որովհետեւ պէտք էր այն հրաշքներն ամեն պատմական պարագայիւքն կրկնուէին , զոր օրինակ Իսրայելացւոց Կարմիր ծովէն անցնիլն նորոգուելու համար պէտք էր որ ի կեանս վերադառնայր Փարաոն, հարուածներն կրէր, հալածէր զնոսա, եւն . եւն : Գ) Շատ հրաշքներ եթէ նոյն պարագաներով կրկնուին, անմատչելի պիտի ըլլան ամբողջ խմբոյ մը քննութեան, քննութեան կ'ըսեմ, զի Ռընսնի համար տեսնելն բաւական չէ . այսպէս Յովնանու հրաշքն նորոգուելու համար ամբողջ « զիտնականաց խումբն պէտք էր ընկիրանայր անոր ի փոր կիտին, եւն . եւն : Դ) Ուրիշ հրաշք-

ներու կրկնուին պահանջել մարդկութեան կամ մասնական
կամ ընդհանուր կորուստն ուղել ըսել է , յորմէ գիտնականաց
խումբն զուրկ չպիտի մնար անշուշտ, այսպէս Սողոմ Գոմորայ
այրիւն , Ջրհզեղն, եւն. եւն . 3) Արդ կը հարցնեմք ինչպէս
կրնան նորոգուիլ այս Աստուծոյ բարութեան , արգարութեան
հակառակ, մարդուս վնասակար , ըստ ինքեան կրկնում չըն-
դունող հրաշքներ, եւ եթէ չեն կրնար նորոգուիլ ինչ խելքով
կրնան պահանջուիլ : Միթէ այսպիսեաց քննութիւնն, ընական
եւ գերքնական կարգին ներդաշնակութենէն ու ընդհանուր
բարիքէն վնէ՛ր է, որ անոր զոհունն : Ոչ ապաքէն . ուրեմն
պահանջմունքն յանդուգն, յիմար եւ անպատշաճ է : 4) Եթէ
Պ. Ռընանի պահանջմունքն եւ անկէ հանած հետեւորդն ստոյգ
ըլլար, պէտք էր նոյնն ստուգուէր նաեւ որ եւ իցէ պատմա-
կան դիպուածոց նկատմամբ : Որովհետեւ ինչպէս ըսինք, մենք
հրաշքն արտաբոստ իբր պատմական զէպք կը նկատենք եւ
հետեւաբար նոյնպիսի դիպուածոց ստուգութիւնն հաստատելու
միջոցներն ալ ի զորմ կը գնենք : Ռընան հրաշից նկատմամբ
այս միջոցներն կը մերժէ, զայնս ուրեմն մերժելու է ուրիշ
դիպուածոց ալ նկատմամբ, բայց այս չուղեր եւ չկրնար ալ
ընել, հետեւաբար եւ ոչ հրաշից համար պահանջելու է : 5)
Բայց իր հիմնական սխալն է քննել զհրաշս ներքսապէս, որ
տնկարելի է եւ անօգուտ : Որովհետեւ ինչ ընական կապ
կրնայ գտնել մահուան եւ կենաց մէջ եթէ ոչ հակասութիւնն,
ապա ուրեմն ինչպէս կրնայ գտնել որ բնականօրէն այս երկու
եղբերն կապուելով յարութեան զէպքն կրնան կացուցանել :
6) Չերկարենք խօսքերնիս, միայն այս ալ ըսենք որ եթէ
կրկնուելու ըլլային հրաշքներն ըստ պահանջման Ռընանի, նախ
լիովին եւ ստուգապէս չպիտի կարենային իբր հրաշք ցուցուիլ
այն քննութեամբ, զոր իրեն պէս անձինք պիտի ընէին, ինչպէս
ինքն ալ կը խոստովանի. երկրորդ այս քննութիւն ընելէն վերջն
ալ խնդիրն չպիտի լիննար, որովհետեւ այս քննութիւնն ,
ինչպէս կ'ըսէ ինքն, իրենց միայն բաւական պիտի ըլլար եւ ոչ
այլոց. ուստի եւ ամեն անգամ հրաշքներն կրկնուելու են, որ-
պէս զի ամեն ոք անձնական քննութեամբ անոր հաւատայ :
Այս ամենն ըսելով Պ. Ռընան ուրիշ բան չգիտեր, ինչպէս
ամեն ոք կ'ըսեն, եթէ ոչ հրաշից գոյութիւնն ցուցնելն ան-
կարելի դրութեան մը մէջ կացուցանել , որով կարենայ ինքն
իրեննեցուն հետ ժպրհութեամբ գոչել թէ հրաշքն չէ եղած :

Բայց մենք հակառակ այսպիսի ժպրհութեան մը ամենայն ստուգութեամբ կրնանք ապացուցանել հրաշից գոյութիւնն ի նպաստ Յայտնութեան եւ յայտնեալ ճշմարտութեանց : Եւ առ այս հրաշից հնարաւորութիւնն ենթադրելով ուրիշ բանապաշտից դէմ, որովհետեւ շատ դիւրին է, եւ յայտ համառօտ ալ լլալու նպատակն ունենալով՝ այսպէս կը պատճառաբանենք : Հրաշքն միայն Աստուծոյ յատուկ գործ մի է եւ մարդն իբր գործիք Աստուծոյ՝ Անով միայն կրնայ հրաշագործել, ուստի եթէ կարենայ ստոյգ ցուցուիլ, որ այս ինչ կամ այն վարդապետութեան հաստատմանն համար ճշմարիտ հրաշքներ եղած են, պէտք է ըսել որ այն վարդապետութիւններն : Աստուծոյ կողմանէ են, որովհետեւ ինչպէս թագաւոր մը իրմէ չտեսնուած եւ չհաւանած թղթոյ մը ոտորեւ կնիքն չլինել, այսպէս Աստուած իրմէ չեղած վարդապետութիւն մը հրաշքով չհաստատելու արդ այն ճշմարտութիւններն, զորս յայտնեալ կ'ըսենք, հաստատուած են հրաշիւք : ուրեմն կան յայտնեալ ճշմարտութիւններ եւ հետեւաբար կայ յայտնութիւն : Յայտնի է մեծագոյնն, սուպրանատանմը զփոքրագոյնն ընդհանուր ապացոյցներով առանց մասնաւորի իջնալու :

(Շարայարեիի)

ՕՐԷՆՍԴՐՈՒԹԻՒՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ

ԸՍՏ ԾԻՍԻՆ ԱՆԱՖԻՏԱՅ

ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿՏԱԿԱՒ ԿԱՐԳԵԱԼ ԽՆԱՄԱԿԱԼԻ ԵՒ ԱՐԳԵԼՄԱՆ
ԵՒ ՊԱՐԳԵԻԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴ ՄԷՋ ԿԵՆԴԱՆԵԱՑ
ԵՒ ՀՐԻՏԱԿԱՑ ԵՒ ԺԱՌԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Մ Ա Ս Ն Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆՑ ՎՐԱՅ

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

ԱՅՆՊԻՍԻ ԴԻՊՈՒԱԾՈՑ ՎՐԱՅ ՅՈՐՍ ԱՆԱՐԺԱՆ
ԵՒ ԱՆԸՆԴՈՒՆԱԿ Կ'ԸԼԼԱՅ ՄԷԿ ՄԸ ԺԱՌԱՆԳԵԼՈՒ

(Շարունակութիւն տես քիւ 7)

Յօդ. 148.— Անընդունակ է ժառանգելու ո՛րեւէ անձ՝ որոյ
վիճակն ազատ չէ :

Յօդ. 149.— Անարժան է ժառանգելու ո՛րեւէ անձ, որ
կամաւ կամ ակամայ, խորհրդածութեամբ կամ առանց խոր-
հրդածութեան իւր հեղինակին կենաց ղէմ դաւաճանած է ⁽¹⁾ :

Անարժան չեն ժառանգելու՝

Ով որ դորձածած է նկատմամբ հեղինակին համապատիժ
հատուցման⁽²⁾ կամ Հատի իրաւունքը :

Ով որ զանիկայ սպաննած է օրինաւոր պաշտպանութեան
դիպուածին մէջ :

(1) Attenter.

(2) Droit du talion.

Ո՛վ որ անուղղակի պատճառ եղած է անոր մահուան :

Կրասեր կամ խելագար սպաննողն :

Յօդ. 150. — Տարբերութիւնն կրօնի կը բառնայ քրիստոնէին՝ մահմէտականը ժառանգելու իրաւունքը եւ փոխադարձաբար :

Սակայն մահմէտականն կրնայ ժառանգել իւր ուրացող ազգականէն՝ նախ քան չուրացութիւն ստացեալ ինչքը :

Յետ ուրացութեան ստացեալ ինչք յուրացողէ՝ Պէյք-էլ-Մալին կը փոխանցին :

Եթէ ուրացողն կին ըլլայ, ամենայն ինչք նորին, որ ստացեալ են ուրացութենէն առաջ կամ յետոյ, կը փոխանցին մահմէտական ազգականին :

Յօդ. 151. — Հօսղիս⁽¹⁾ կոչուած անձն՝ որ կը բնակի մահմէտական գաւառներուն մէջ, անընդունակ է ժառանգելու իւր Զիւմիճ կամ մահմէտական իշխանութեան հպատակ մը :

Նոյնը պէտք է ըսել Հօսղիս կոչուած անձին վրայօք՝ որ մահմէտական գաւառներէն դուրս կը բնակի, ուրիշ Հօսղիս կոչուած անձին՝ որ նոյն գաւառացի մէջ կը բնակի :

Մահմէտական գաւառացի մէջ բնակեալ Հօսղիսին պատկանեալ ինչք կը պահուին օտար գաւառացի մէջ բնակող ժառանգաց համար :

Գ Լ Ո Ի Խ Գ.

ՕՐԻՆԱԻՈՐ ԺԱՌԱՆԳԱՅ ՎՐԱՅ ԵՒ ԱՆՈՆՑ

ՕՐԻՆԱԻՈՐ ԲԱԺՆԻՆ ՎՐԱՅ

Յօդ. 152. — Ժառանգութիւնն կը փոխանցի կամ օրինաւորական իրաւամբ կամ ընդհանուր իրաւամբ :

Օրինաւոր բաժինքն, որոց ժառանգը կրնան իրաւունք ունենալ, են

Կէս, չորրորդ, ութերորդ, երկու երրորդ, երրորդ մասն ժառանգութեան :

Օրինաւոր մասին իրաւունք ունեցողներն են

Հայրն, հայրական հաւն որոյ եւ է աստիճանի, համամայր եղբայրն, այրն, կինն, զուտրն, հարազատ քոյրն, յորդւոց

(¹) Etranger.

ծնեալ թոռն, որ եւ է առտիճանի, արեւակից քոյրն, համամայր քոյրն, մայրն եւ հայրական մանն :

Կէս (մասն ժառանգութեան) կը սեփականի հինգ ժառանգաց, այսինքն

1. Առն, ի դիպուածի մահուան կնոջ, առանց որդիք կամ յորդուց ծնեալ թոռունք թողու :

2. Միակ զուստրն՝ որ ծնեալ ըլլայ ի նոյն իսկ հեղինակէ (Պէնդ-էլ-սուլպ) :

3. Դուստր որդւոյն, եթէ չկայ ուրիշ զուստր մը՝ որ ուղղակի ժառանգ ըլլայ :

4. Հարազատ քոյրն, եթէ միակ է :

5. Արեւակից քոյրն, եթէ միակ է :

Յօդ. 153.— Զորրորդ (մասն ժառանգութեան) կը սեփականի երկու ժառանգաց, այսինքն

1. Առն, եթէ կինն որդի մի կամ թոռն մի ունի յորմէ եւ է տատիճանէ :

2. Այրի կնոջ կամ այրի կանոնց հանգուցեալ առն, որ սերունդ չունի :

Ութերորդ (մասն ժառանգութեան) կը տրուի այրի կնոջ կամ այրի կանոնց հանգուցելոյն ի համընթացութեան որդւոց կամ թոռան :

Յօդ. 154.— Երկու երրորդ (մասն ժառանգութեան) կը սեփականին չորից ժառանգաց .

1. Երկու կամ առաւելագոյն ուղղակի դստերց .

2. Դստերց որդւոյ ի պակասութեան ուղղակի դստերց .

3. Հարազատ քերց, եթէ միայնակ են .

4. Արեւակից քերց, ի պակասութեան հարազատ քերց եւ դստերց որդւոց :

Յօդ. 155.— Երրորդն կը սեփականի երկու ժառանգաց .

1. Հանգուցելոյն մօր, եթէ սա որդիք կամ թոռունք կամ քորք չունի, յայտմ դիպուածի մայրն ժառանգութեան մնացորդին երրորդ մասը կ'առնու յետ տալոյ զօրինաւոր բաժին կենդանի ամուսնոյ :

2. Երկու կամ առաւելագոյն համամայր եղբարց կամ քերց :

Յօդ. 156.— Վեցերորդն կը սեփականի իբրեւ օրինաւոր բաժին վեց ժառանգաց, այսինքն .

1. Հօրն կամ հայրական հաւին որոյ եւ է առտիճանի, եթէ հեղինակն թողած է որդի կամ թոռն յորմէ եւ է տատիճանէ, կամ եթէ երկու կամ աւելի քորք կամ եղբարք կան :

3. Հայրական մամուն կամ մամուց կամ մարց հաւուն :

4. Համամայր եղբօր կամ քեռ, եթէ ուրիշ համընթացող ժառանգ չկան :

5. Դստեր որդւոյն, ի համընթանալ ուղղակի դստեր :

6. Արեւակից քեռ, ի համընթանալ հարազատ քեռ :

(Շարայարեի)

Պ Ա Տ Մ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՂԱՆՆԵՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես բիւ 9)

Բայց թէ որ կայ Աստուծոյ եւ հոգւոյ մէջ ներդաշնակութիւն մը, կապ մը՝ որով կապուած ըլլան իրարու, ո՛ր կը գտնանք այն կապը. ո՛ր կը գտնանք այն կրօնքը (լատինական լեզուաւ կրօնք բառը կապ ալ կը նշանակէ). ո՛ր կը գտնուի այն կրօնքն, որն որ ի սկզբանէ գոյութիւն ստացած եւ ի սկզբանէ ճանչցուած ըլլալու էր բարեյօժար անձերէ, այնպիսի յստակ նշաններով, զորս տեսնալու եւ ճանչնալու համար աչքը բանալ ու հայիլը բաւական ըլլալու էր։ Այս ինդիքը բնականապէս եւ անմիջապէս առաջ կուգայ վերի առաջարկութենէն. Օգոստինոս Քառիւքումէն հազիւ թէ ելած էր, Ապէնինեան լեռներն անցնելու ատեն այս խնդրոյն վրայ կ'աշխատէր. եւ Հռովմ հասածին պէս գրած է «Յաղագս ճշմարիտ կրօնին» ճառը. յորում կ'երեւի տակաւին Պղատոնական փիլիսոփայութեան զաղափարներ, եւ զորս հետզհետէ պիտի թողու, աւելի աստուածաբանական ոճը գործածելու համար։ Այս ճառը իւր երկասիրութեանց առաջին շրջանին վերջին զլիաւոր գրութիւնը կը սեպուի։ Յառաջաբանը սքանչելի գեղեցկութեամբ եւ ճոխութեամբ լի է. «Թէ որ Պղատոն այսօր աշխարհք գար, եւ թոյլ տար ինձի որ իրեն հարցնէի, կամ թէ իւր աշակերտներէն մին այն ատեն հարցուցած ըլլար իրեն թէ ինչ կը մտածէր Յիսուսի Քրիստոսի վրայօք, այսինքն այնպիսի մարդու մը համար, որ օր մը զուլս պիտի ըլլար համոզելու զմարդիկ Աւետարանին վսեմ վարդապետութեանը հետեւելու եւ բոլոր աշխարհքիս երեսը տարա-

ծելով զայն, անոնք որ այն բարձր վարդապետութիւնը հասկը-
նալու հախ ընդունակութիւն պիտի չունենային, դարձեալ հա-
ւատք պիտի ընծայէին, եւ անոնք որ հասկնալու բաւական
մտաւոր զօրութիւն պիտի ունենային, ի գործ պիտի զնէին այն
նորասքանչ վարդապետութիւնը, մոլորութեանց եւ ռամկական
նախապաշարմանց լուծը թօթփելով : Ի՞նչ պիտի ըլլար՝ կ'ըսեմ,
Պղատոնին պատասխանը : Տարակոյս չունիմ որ ինքն այն ան-
ձը մարդկութեան աստիճանէն վեր պիտի դասէր. որովհետեւ՝
պիտի ըսէր իմաստուն Պղատոնը, մարդու մը տրուած չէ այն-
պիսի զարմանալի բարեփոխութիւն մը պատճառել աշխարհքիս
երեսը՝ եթէ ոչ նոյն ինքն Աստուած իւր իմաստութեան եւ
ամենակարողութեան արդեամբն այն անձը մարդիկներու պայ-
մանէն դուրս հանելով, իրեն հետ սերտ կապով մը միացուցած
ըլլայ. եւ ի պզտիկուց օժտած՝ ոչ միայն սովորական դիտու-
թիւններով, որոնց մարդիկ առ հասարակ ընդունակ են, այլ
նաեւ ճշմարտութեան ամենապայծառ լուսով, չնորճքով, զօ-
րութեամբ, ազնուութեամբ եւ փառաւորութեամբ, որոնցմով
սքանչելիքներ գործելով՝ ապշեցնէ զմարդիկ, զզուեցնէ զանոնք
ապականութեան ետեւէ վազելէն, եւ սիրոյ եւ իշխանութեան
անուշութեամբ՝ հրաւիրէ եւ մտցնէ զանոնք այն փրկարար
կրօնքին մէջ : Ուրեմն թէ որ այսօր նոյն սքանչելիքը կատար-
ուած են, թէ որ զրութիւնք, յիշատակարանք անոնց հետքն
անջինջ պահելով սփռած եւ հռչակած են բոլոր աշխարհքիս
երեսը. թէ որ աշխարհքիս մէկ փոքրիկ անկիւնէն՝ ուր նախ
ճշմարիտ Աստուածը պաշտուած է, եւ ուր կը վայելէր որ ծնած
ըլլայ այն անձն, ընտրուած եւ խրկուած են այն առաքեալքն
որոնք աշխարհքիս ամէն կողմը միանգամայն՝ իրենց խօսքին
ուժովն եւ հրաշից միջոցաւ, վառեցին աստուածային սիրոյ
հրդեհը. թէ որ փրկութեան վարդապետութիւնը հաստատելէն
ետեւ, նոյն մարդիկը մեռնելով թողած են իրենց սերնդոց՝ իբր
ժառանգութիւն այն աստուածային դիտութեան լոյսն, եւ զանց
առնելով այն անցած դէպքերն՝ որոնց համար ոմանք թերեւս
հաւատալու զժողարութիւն կը զգան, թէ որ այսօր՝ կ'ըսենք,
դարձեալ նոյն Աւետարանը կը քարոզուի բոլոր աշխարհքիս ե-
րեսը, թէ որ ժողովուրդք սիրով եւ յարգութեամբ կ'ընդունին
զայն, թէ որ Եկեղեցին միշտ բարգաւաճած է, թէ որ անհամար
երիտասարդք եւ օրիորդք՝ ակամայ հալածչաց որոնք այնքան
մարտիրոսաց արիւնը թափած են եւ ակամայ պէսպէս անտա-

նելի տանջանաց՝ հրաժարած են ամուսնութենէ և աշխարհ-
քէս և ընդգրկած են ցմիշտ զգաստութեան լուծն առանց մէ-
կու մը զարմանքը չարժեղու, թէ որ բոլոր աշխարհք ընդար-
ձակ տաճար մը եղած է, ուսկից կը գոչեն միաբերան՝ ի վեր
ընծայեցուցէք զմիտս ձեր, զարծիալ կը հարցնենք, ինչ պիտի
ըսէ Պապոսն. ինչ հիացմամբ պիտի չգոչէ՝ ըսելով. «հաւաւասիկ
այն վարդապետութիւնը զոր մենք երազեր էինք, բայց չէինք
համարձակած առաջարկելու ժողովրդոց. վասն զի անկարելի էր
մեզի դրոշմելու զայն իրենց սրտին մէջ, և այսօր բոլոր աշ-
խարհք կը դաւանի, ի գործ կը դնէ, և կը սիրէ զայն : »

Ուստի մէկ կողմէն ցուցնելով Պապոսին, այսինքն նախ-
նի իմաստասիրաց անկարութիւնը սորվեցնելու մարդկան ճշ-
մարտութեան և առաքինութեան ճամբան, և միւս կողմէն
հաշակելով Յիսուսի Քրիստոսի ամենակարողութիւնը, Օգոստին-
ոսս վերջ կուտայ յառաջաբանութեան, և կը սկսի քննել մի
առ մի ճշմարիտ կրօնին աղբիւրները. պատմութիւնն՝ որով
կրօնքը մինչև աշխարհքիս որրանը կ'ելլայ, մարդաբնութիւնն՝
որով իւր ստուերական շրջանը կ'իջնայ. հրաշքներն՝ որոնք
Աստուծոյ ներկայութեան յայտնի նշան և կրօնքին յեղափոխ
զօրութիւն տուող են. վասն զի ինչպէս որ անկարելի է մէկու
մը հանճարեղ և առաքինաղարդ անձի մը ընկերութեան մէջ
չազնուանալը, այսպէս ալ կարելի չէ որ կրօնքն՝ որով մարդ
Աստուծոյ հետ կը կապուի, լաւագոյն չգործէ զանիկայ :

Եւ հոս Օգոստինոս կուտայ մեզի այն բարի մարդուն նը-
շանաւոր նկարագրութիւնն, որուն առջև կը նսեմանայ Պապ-
ոսին մեզի աւանդած արդար անձին նկարագրը, և յորում
կը փայլի Յիսուսի Քրիստոսի կենաց անհամեմատ զեղեցկու-
թիւնը, նախատիպ նորոգուած մարդուն : «Մարդիկ սնցալ և
աւանդով մը, կ'ըսէ սուրբ Օգոստինոս, կը վազէին աշխարհային
հարստութեանց ետեւէ. Յիսուս Քրիստոս յանձն առաւ աշ-
խարհք զալ աղքատութեան մէջ : Մարդկային ամբարտաւանու-
թիւնը կը սոսկար որ և իցէ փոքրիկ նախաստանաց տղին. ինքն
անհնարին նախապէսները սիրով կրեց : Թշնամանքները զմեզ
կը զայրացնէին. ինքը մինչև ցմահ համբերութեամբ տար-
զանօնք : Անտանելի էր մեզի ցաւը. ինքը ձաղկեցաւ, փշիկ
պսակուեցաւ, և զամբով խոցուեցաւ : Մարդիկ մեռնելէն կը
խորշէին, ինքը յօժարակամ ընդունեցաւ զմահ : Խաչի տան-
ջանքէն անարդաւոյն բան մը չկար մեզի համար. ինքը՝ սիրով

ընտրեց զայն ։ Վերջապէս հրաժարելով այն ամէն բարիքներէն , որոնց սէրը կը կորսնցընէր զմեզ , եւ յանձն առնելով այն ամէն չարիքներն , որոնց զարշութիւնը կը հեռացընէր զմեզ սուտ բիւնութենէ , ինքը՝ թէ՛ աստնք եւ թէ՛ անոնք մեր ոտիցը տակ զրաւ ։ Առանկով մարդեղեալ Աստուծոյն կենացը մէջ չենք գտնար բան մը որ մեզի օրինակ տալու նպատակաւ եղած չըլլայ , եւ ամբողջ բարոյականին ուսումը իւր անձին վրայ լիովին բովանդակուած է ։ »

Այս ճառին համար՝ որն որ Օգոստինոսին սրտին յիշատակարանը կրնայ կոչուիլ , ինչպէ՞ս կրցաւ Պ. ար Վիլմէն ըսել թէ՛ « անոր մտացը կրօնական յառաջադիմութեանը նշանաւոր ապացոյց մը կը սեպուի , քան թէ ապացոյց այն ճշմարտութեան՝ զորն որ ընդդրկած էր ։ » Ըսենք ընդհակառակն Առնոլտի , Թրիմմի , Պոսուէի եւ րոշոր տասնընթեքորդ զարու հետ , թէ « այն զիրքը մէկալնոնց չափ , կամ մանաւանդ աւելի եւս չարթելու է մեր զարմանքը , տեսնալով այն աննման աստուածաբանին մտաց սքանչելահրաշ վեհութիւնն եւ գեր ի վերոյ լուսաւորութիւնը ։ Այնչափ քիչ ատենուան մէջ , մինչդեռ Օգոստինոս քրիստոնէական կրօնին զիտութիւնը նոր սկսած էր սորվիլ , եւ Եկեղեցւոյ մէջ պարզ հաւատացելոց կարգը տակաւին կը գտնուէր , ո՞վ չզարմանար տեսնելով անոր բանաստութեան անդուգական աղնութիւնն եւ վսեմութիւնը , զաղափարաց ճշդութիւնը եւ վեհութիւնը ։ Յիրաւի հաղիւ կրնանք հետեւիլ աչօք սա արծուաթռիչ հսկային , հաղիւ կը հասկընանք իւր զարմանալի խօսքերուն մտախորհ իմաստը , հաղիւ կը նշմարենք այն լուսարձակ ճշմարտութիւններն առանց չլանալու ։ »

Օգոստինոս կը լրացնէ այն սքանչելի երկասիրութիւնը՝ զորն որ Հռոմանիանոսի նուիրելով , անոր դարձին պատճառ եղած էր , շարադրելով նախ « Բրիստոնեական վարդապետութեան չորս զիրք աշխատասիրութիւնը , յորում բոլոր կրօնքը ի սէր կը վերածէ , եւ « եւ այն չորս գրոց մէջ , կ'ըսէ Պոսուէ , մի միայն ինքը Սուրբ Գրոց իմացողութեան համար չատ տուի սկզբունքներ հաղորդած է մեզի , քան թէ՛ կը համարձակիմ ըսել , ամէն Եկեղեցւոյ վարդապետներն ի միասին ։ » Յետոյ « առ Վոյուգեան » ուղղած թուղթը , որով ընդհանուր Եկեղեցւոյ զարմանքը չարժած է , եւ անոր մէջ Օգոստինոս՝ ոչ Պղատոնին , այլ մարգարէից թիւոց վրայ կոթընելով՝ կը սլանայ ,

կը հասնի մինչեւ այն անմատչելի լոյսն, ուր կը բնակի Բանն ։
Բանն՝ անճատելի Աստուծոյ խօսքը, չկարծենք թէ այնպիսի
խօսք մ'է որ կ'անցնի ։ Բանին յաւիտենականութիւնը, իւր
ծնունդը ժամանակներէ առաջ, իւր գալուստը յաշխարհ, Մար-
դեղութիւնը տառապանաց մէջ, լուսարձակ, սուրբ եւ սիրալիր
գործքերը, մարդուս համար մարդեղեալ Աստուծոյ հետ բաղ-
դատութեան մտնալու անկարելիութիւնը, Երրայեցի ժողովրդեան՝
Մեսիայի գալստեան սպասելու, գալուստը աւետելու եւ բաղ-
ձալու առանձնաշնորհութիւնքը, եւ աշխարհքիս վրայ անոր
յիշատակը անուցանելու համար ի յաւիտենից ընտրուած ըլլալը՝
եւ պալտենէ ետեւ, իւր արեան արդեամբը՝ Եկեղեցւոյ ծնուն-
դը, բոլոր աշխարհքիս երեսը Քրիստոսի ճանաչման եւ սիրոյն
տարածումը, եւ այն ճանաչմամբ եւ սիրով՝ մարդկային սեռին
նորոգումը . Օգոստինոս այս ամէն նիւթերու վրայ այնպիսի
փառաւոր, խորիմաստ, ուժգին եւ բոցավառ ոճով մը ճառած է,
որ նոյն ինքն Պօսուէ իւր հիացումը չէ կրցած զսպել. Միլզաց
անուանի եպիսկոպոսը չուրանար, եւ դիւրին ալ է ստուգել՝
թէ «Խօսք ի վեպս ազգաց» գրքին երկրորդ մասը անկից առաջ
եկած է. լոյս մը ի լուսոյ ծնանելով, հանճար մը՝ ուրիշ հանճար
մը արթնցնելով, եւ անոր իւր ոգին չնչելով՝ աւելի նախան-
ձաւորութեամբ քան թէ նմանութեամբ ։

(Շարայարելի)

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ

Վերջին տարիներուս ի Կ. Պոլիս գտնուած Վարդապետութիւն ԺԲ Առաքելոց անուամբ յունարէն պատուական հին ձեռագիրն՝ քրիստոնէութեան որբանին սքանչելի մանրանկարն՝ ընդարձակ ծանօթութեամբ՝ հայերէն թարգմանուած է Սահակ Վ. Է Նազարեթեան, եւ հրատարակուած 263 էջերով :

Հնախօսներու՝ Ս. Գրոց քննիչներու՝ քրիստոնէութեան առաջին կազմութեան հետաքնին անձանց եւ Հայ. Եկեղեցին ուսումնասիրողներու համար ամենակարեւոր :

Կը վաճառի Պահճէ Գաբու ջրավաճառ Պօղոս Աղայի քով, Պոլսոյ ամէն հայ գրատուններն, Ղալաթիա Սեղբոս խան Բիւզանդեան գրատուն, Բերա Մեծ պողոտայի վրայ թիւ 153 հայ ծխավաճառին քով :

Գին 7 դանեկանի

ՊԱՏԿԵՐ տասն էս հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան.
Գաւառաց էս օտար երկիրներու համար
բղբատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խորաքանչիւր թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐի խմբագրատունն է ի Բերա, Եեշիլ փողոց
Թիւ 1, ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան էս թերթին
վերաբերեալ այլ ամենայն խնդրոց համար .

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N° 1

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولنمشر